

NÉPDALGYŰJTÉS NYITRÁBAN

1956 szeptemberében a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató Csoportja megbízásából Szlovákiában gyűjtöttem népdalokat. Utam egyik célja az volt, hogy a lehetőségekhez mérten megismerjem a Nyitra megyei magyarság ma élő népdalkincsét, énekes népszokásait. Másrészt rendkívül érdekelt, hogy a magyar népzene kutatás első éveiből már ismert helyeken kit talállok még életben Kodály Zoltán régi énekesei közül, hányan emlékeznek még az ősi szokásokra, tudják-e még a szentiváni énekeket, járnak-e még villózni, sardózni, élnek-e még a lakodalom szertartásos dalai? Bár tudtam, hogy e gazdag anyag megismerésére egyetlen gyűjtőút alatt nem igen lesz módom, mégis nagy örömmel és lelkesedéssel indultam útnak.

A közel egy hónapig tartó tanulmányút nagyobb részét a Zoborvidék északi részén, kisebb részét más, Nyitra megyei magyar községekben és a Gömör megyei Felső-Garam partján fekvő szlovák falvakban töltöttem. 13 községben 440 dallamot jegyeztem le, melyből 320-at vettünk magnetofon szalagra a pozsonyi Szlovák Tudományos Akadémia munkatársainak szíves közreműködésével. Az ily módon hazahozott anyag, jóllehet sok értékes anyagot tartalmaz, nem nyújt teljes képet egy falu dalkincséről sem. A 2000 lakosú Ghymesen például, ahol a legtöbbet gyűjtöttem, a rendelkezésemre álló rövid idő miatt csak 60 dallamot jegyezhettem fel. A többi falvakban hasonló volt a helyzet.

Az idő rövidegére már itthon is számítottam, ezért, hogy munkám eredményesebb legyen, még elutazásom előtt kiírtam a Néprajzi Múzeum zenei osztályán és a Magyar Népzene Tára köteteiben található zoborvidéki dalok kezdősorát és az énekesek nevét. Ez a jegyzék az éneklés megindítása-kor minden esetben nagy segítségemre volt és bár eleinte a már régebben feljegyzett dalokra irányította a figyelmet, elősegítette azt is, hogy ezekhez hasonló, vagy más dallam is eszükbe jusson. Az a tény pedig, hogy idegen létemre több falubeli asszony, vagy férfi nevét és nótáját említettem, még közvetlenebb kapcsolat kialakítását segítette elő közöttünk.

Az eredményt elsősorban mégsem ennek köszönhetem, hanem annak a baráti fogadtatásnak és dalolókézségnek, amely végigkísért egész utamon. Szíves vendégszeretettel marasztaltak mindenhol s ha időm engedi, kétszer ennyi dallamot is leírhattam volna. Menyhén özv. Kostyál Sándorné egymaga két napig énekelt s így a falu többi énekesét idő hiányában már nem hallgathattam meg. Béden sem jutottam tovább, mint a falu elején levő két házba, pedig — mint mondották — még sokan vártak régi nótákkal. Így volt ez Lédecen, Kolonban és Zsérén is. Legtöbb helyen meg

kellett ígérem, hogy rövidesen újra eljövünk hosszabb időre, ők pedig megígérték, hogy addig amnyi dalt gyűjtenek össze, hogy le sem tudjuk írni.

E tapasztalatok alapján talán nem túlzás azt mondani, hogy a zoborvidéki magyarság dalainak nagy része a mai napig szinte változatlanul él, nem halt ki a régi öregekkel. Egyes népszokások elmaradásával csökkent ugyan az énekes alkalmak száma, a dalolás a mindennapi életben talán kisebb szerepet játszik, mint azelőtt, de a 40 évnél idősebb énekesek mind jól emlékeznek az újak mellett a régi dallamokra is. Nem egyszer hallottam ilyen és ehhez hasonló megjegyzéseket: „Ez már száz éves ének, öreg mannyikántól tanultam.”

A nép emlékezetének megbízhatóságát, amely több generáción keresztül képes változatlanul megőrizni a dallamokat, meggyőzően tárja elénk a következő kimutatás. A Magyar Népzene Tára I., II., III/A és B kötete, KODÁLY: A magyar népzene c. könyvének példatára és KODÁLY—ÁDÁM két kötetes Iskolai Énekgyűjteménye több száz Nyitra megyei — főleg zoborvidéki — dallamot közöl. Ezeket a dallamokat — kevés kivétellel — ma is mind ismerik. (NB. Ha egyik-másik régi dallam nem szerepel a mostani gyűjtésben, az nem jelenti azt, hogy ezeket már senki sem tudja.)

Mély kútba tekinték	MNT. I.	50	Ghymes, Zsére,
Ispiláng		66	Csitár,
Itthon vagy-e		514	Barslédec,
Lánc, lánc		783	Ghymes, Nagycétény, Zsére,
Éva, anyánk, Éva		856	Ghymes,
Várba harangoznak		867	Ghymes,
Csicsibeli hajó (altató)		1160	Ghymes,
Talalaj	MNT. II.	91—95	Béd, Ghymes 2 ¹ , Menyhe,
			Zsére,
Sardó		96—99	Béd, Ghymes, Zsére,
Gergelyjárás		102—112	Barslédec 2, Ghymes, Kolon,
Virágvasárnap		113—140	
a) Ez ki háza			Menyhe,
b) Villó, villó			Barslédec, Csitár, Gerencsér,
			Ghymes, Kolon, Zsére,
Szent Iván napja		204—294	Béd: Megraktuk, Ki ökrei,
			Rózsafa,
			Ghymes: Tüzeit megrakálja,
			Velágoj, Jelenti ma-
			gát, Vetekedik vala,
			No tik apró diákok,
			Menyhe: Megrakjuk, Ki ökrei,
			Rózsafa, No ti apró
			diákok,
			Zsére: Ki ökrei, Ahol a nap,
			Ha a dió, No ti apró,
			diákok.
Aratás		295—311	
a) Arass rózsám, arass			Barslédec, Béd 2, Csitár, Ge-
			rencsér, Ghymes 2, Kolon 3,
			Nagycétény, Vága, Zsére,
			Ghymes, Zsére,
b) Elvégeztük, elvégeztük			
Ostyahordás		312—328	Barslédec 2,
Karácsony		523	Nagycétény,
Névnap		970—976	Nagycétény 2,
Hajnal hasad, csillag ragyog	MNT. III/A.	8—15	Béd 2, Menyhe, Zsére,
Nem anyától szültem		16—18	Béd,

¹ A helységnév utáni számok a községben gyűjtött variánsok számát mutatják

{ Oh, én édes arany kácsám Segélj el Uram Isten { Téli zöld, téli zöld	23—26, 32—43	Béd 4, Gerencsér, Kolon 2, Menyhe, Nyitraegerszeg, Szalaku- sz,
Dunna, dunna, tarka dunna	45—54	Barslédec 2, Gerencsér, Ghymes, Menyhe, Nagycétény 2, Szalaku- sz,
Végigmegyek, végig	55	Kolon,
{ Fonok, fonok, fonogatok, { Lassan, lassan magas parton	58, 149—173	Béd, Csitár, Gerencsér, Ghy- mes, Kolon 2, Menyhe, Szalaku- sz, Zsére,
Te asszony, te asszony,	59—60	Béd, Menyhe,
Dunna, dunna	73	Barslédec,
Párta, párta, burabajló	82—84	Ghymes, Kolon, Zsére 2,
Haj, dudu lenese,	174	Ghymes,
Urísten rendelte	1, 175—205, 469, 583	Barslédec 4, Béd 4, Csitár, Ge- rencsér, Ghymes 2, Kolon 3, Menyhe 2, Nagycétény, Nyitra- egerszeg, Szalakusz, Zsére 4,
Ez a kislány akkor sír,	208	Ghymes,
Amerre gyütté	218	Menyhe,
Mé gyüttetek ide karikázni	222	Menyhe,
Vajda hegedűnek	234	Nyitraegerszeg,
Édesanyám felvirradt rám	252—254	Csitár, Kolon 2, Zsére,
Zörög a kocsi	259—261, 266—270	Béd, Csitár, Ghymes 3, Menyhe, Nyitraegerszeg, Zsére,
Anyám, anyám	265	Nyitraegerszeg,
Haj, révész, révész,	271—274	Kolon 2, Menyhe 2,
Isten éltessen Péter, Pál { Fölhozták a kakast { Egyszer két lányok	429	Kolon,
Katekizmusi ének	439—468	Menyhe, Nyitraegerszeg 2, Zsére,
Kána mennyegző	492—517	Kolon, Menyhe,
	518—564	Barslédec, Béd, Gerencsér, Ko- lon, Menyhe, Nagycétény, Vága, Zsére,
Nem láttam én molnár csókot	565—581	Barslédec 3, Ghymes 4, Kolon Menyhe 3, Zsére,
Madár, madár, kis madár,	591	Zsére,
Kivel háltál az éjjel	801—805	Barslédec, Ghymes, Kolon 2, Menyhe,
Szent János áldása	925—927	Csitár, Ghymes, Kolon, Menyhe,
Elvesztettem szűz koszorúm	852j	Vága
Oh, én édes kicsinykém	MNT. III/B 2—11	Barslédec, Béd, Gerencsér, Ghy- mes 2, Kolon, Menyhe, Nyitra- egerszeg, Zsére,
Házasodik a lapát	16	Zsére,
Igyál, egyél, én jó vendégem	27	Zsére,
Tik csak esztek, isztok,	29—31	Barslédec, Béd, Gerencsér,
Üres a pohár	63	Ghymes,
Szőlőhegyin egy körtefa	A magyar népzene 47. o.	Barslédec, Ghymes 2,
Piros alma mosolyog	36	Béd, Menyhe,
Két tyukom tavali	290	Zsére,
A jó lovas katonának	291	Ghymes,
Elkiáltom magamat	332	Ghymes,
Zöld erdőben	343	Béd 2, Ghymes,
Harcosa van a vízbe	Isk. Énekgy. I. 105	Zsére 2,
Azt izente a likit-lakatos	160	Béd,
Mezei virágot szedtem	189	Barslédec,
Pusztá malomba	II. 559	Berslédec, Gerencsér, Ghymes,

Negyven évesnél fiatalabbat keveset hallottam énekelni. Igaz, hogy elsősorban az idősebbeket kerestem, de azt hiszem, hogy az ottani fiatalság — hasonlóan a miénkhez — már alig tudja az öregek nótáit. Szégyelli, ha egy idősebb énekelni kezd, a régi dallamokat nevetségesnek, vagy idegennek tartja. Természetesen ez alól is akad kivétel. Mint például Ghymesen, ahol a fiatalság megtanulta az öregektől és elő is adta a régi szentiváni dallamokat egy színdarab keretében. A siker, mint mesélték, rendkívüli volt. Az előadást többször meg kellett ismételni. Vagy Menyhén, ahol a fiatal lányok sok régi népdalt tudnak és azokat szívesen is éneklük.

A civilizáció teremtette jobb közlekedés, amely megszüntette e hagyományörző vidék elzártságát, csak 20 éve jutott el a Zoborvidékre a Lužianky — Kozarovce-i (Üzbég — Garamkovácsi) vasútvonal megépítésével. A vonat Menyhén, Zsérén, Ghymesen és Lédecen áthaladva kettészeli az addig csak gyalogszerrel, vagy kocsin megközelíthető vidéket. Kolon és Béd csak az utóbbi években kapott autóbusz járatot. Zsérén és Bédén még nincsen villany, s e két községben rádió is alig. Más a helyzet Csitáron, Gerencséren vagy Nyitraegerszezen, honnét közvetlen autóbusz, vagy vasútösszeköttetés van Nyitrába és így a lakosság nagy része gyakran megfordul a városban, sokan pedig ott dolgoznak.

Meglepő volt számomra — bármerre mentem — a korszerű közlekedéssel összefüggő nagyarányú építkezés. A tömegesen épülő új házak nemcsak a falu külső képét változtatják meg, hanem mélyreható belső változással is járnak. Kolonban egy új teleppel bővült a falu, a dombra épült árpádkori templomot, amely már messziről feltűnik az utazónak, a régi boltívek és oszlopok meghagyásával egészen újjáépítették. Lédecen, amely azelőtt két megye határán feküdt, alig ismerne rá valaki a szép új házakkal bővült régi „nyitrai” és „barsi” sorra. Menyhén azért panaszkodtak a kőművesek, hogy nem győzik a munkát, mindenki új házat akar. Ghymesen — úgy hallottam — hogy a még jó állapotban levő régi tanítólakást is lebontják. (Ebben lakott Kodály Zoltán, amikor Ghymesen gyűjtött.) Új polgári iskola is épül Gyhmesen. Ezzel kapcsolatban többen kifejezték azt a véleményüket, hogy a Forgách grófok egykori kastélya, amelyben most az iskola van, jó lenne zoborvidéki magyar népművelődési háznak. A Zsére melletti Zsibrica hegyen felújították a kutatásokat. A geológusok sok értékes ásványt találtak. Az hírlik, hogy rövidesen gyárat és köréje új várost is építenek majd. Az ilyen gazdasági változások lassan maguk után vonják a falu társadalmának átalakulását is. Az új házakban, az új környezetben megszületik az új életforma, az embereknek egymáshoz való új viszonya, amely ha ideig-óráig tiszteletben is tartja a régit, de tartósan nem őrzi azt.

A gyűjtött anyag 419 magyar és 21 szlovák dallamot tartalmaz. A magyar dallamokat *Barslédec* (Ladice), *Ghymes* (Jelenec), *Kolon* (Kolenany), *Zsére* (Žirany), *Béd* (Badice), *Nyitraegerszeg* (Jelšovce), *Nagycétény* (Velky Cetin), *Gerencsér* (Nitra Hrnčiarovce), *Csitár* (Dolne Štitare), és *Vága* (Vahovce) községekben gyűjtöttem. Az utolsó két helyet kivéve, mindenütt volt magnetofonfelvétel is. A szlovák dallamokat *Sokolníky* (Szalakusz) Nyitra megyei, *Helpa* és *Švermovo* (Telgart) Gömör megyei falvakban jegyeztem le.

A magyar dallamok megoszlása a következő:

A MNT. I.	anyagához sorolható	: 22 dallam
„ „ II.	„ „	: 55 „
„ „ III/A és B	„ „	: 140 „
A MNT. előkészületben levő IV.	kötetének anyagához (párosítók)	: 22 „
„ „ „ „ V.	„ „ (siratók)	: 1 „
„ „ „ „ VI.	„ „ (egyéb alkalmhoz kötött dalok)	: 17 „

Ezekon kívül:

Régi stílusú dallam	: 12 db.
Új „ „	: 159 „
Egyéb „ „	: 31 „

A magnetofonfelvétellel kapcsolatos következő megjegyzés tanulságos lehet a további gyűjtésekre nézve. A felvétel hírért legtöbb esetben örömmel fogadták. Gyhymesen nagy érdeklődés előzte meg már jövetelünket is. Mikor megérkeztünk, azt kérték, hogy búcsú másnapja lévén, mi is járuljunk hozzá a falu szórakoztatásához és a kellemest összekötve a haszonnal a magnetofonnal felvett dalokat közvetítsük az egész falu lakosságának. Kérésüknek — bár sürgetett az idő — örömmel tettünk eleget. Csak azt sajnáltuk, hogy nem maradhattunk másnap is a faluban, mert a rögtönzött közvetítés nyomán sokan kaptak kedvet az énekléshez, lett volna még mit gyűjteni. (A szlovák kollégáknak ez különben jól bevált gyűjtőmódszere.)

Nyolc községben összesen 30 énekes dalát vettük magnetofonszalagra. Legtöbbször megilletődve hallgatták saját hangjukat, csodálkoztak a modern technika — előttük eddig ismeretlen — alkotásain. Csak azoknak nem volt meglepetés, akik már Kodály Zoltán, vagy Manga János gyűjtése alkalmával áttestek a „tűzkeresztségen”. „Az a másina is olyan volt, hogyhá beleköhítettünk a tölcserbe, azt is visszamondta.” — tréfálkoztak az öregek.

A magnetofonnal felvett dalok a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató Csoportja magnetofon szalag-, ill. hanglemeztárában találhatóak. A magnetofon szalagok száma: 635—639 A—B, a hanglemezek száma: A. P. 1669—1706.

E beszámolóban csak néhány dallam bemutatására szorítkozhatunk. Igyekeztünk az értékesebbekből válogatni. Azok közül, amelyeket itt közlünk, egy sem szerepel az előző kimutatásban.

Poco rubato ♩ = 72

1) Od'-a - lā szol - gāl - tām, Szol - gā - le - gény vol - tām.

2) Á kel - lem - be mā - szott Á nagy sā - si ki - gyó.
Szi - vem szo - ron - gāt - já, Pi - ros vé - rēm szí - já.

1) 7. vsz. 2) 1. vsz. IIIa 3) 1. vsz. IIIa 2. 4. 6. vsz. 4) 1. vsz. IIIa 2. 3. 4. 5. 6. vsz.

2. — *Védd ki, apám, védd ki,
Á nagy sási kígyót.
Szívem szorongatja,
Piros vérém szíjára.*
3. — *Bizon nem vészem én,
Mer én félek tőle.
Vidd el az anyádnak,
Tálán májdd kivészi.*
4. — *Védd ki, anyám, védd ki,
Á nagy sási kígyót.
Szívem szorongatja,
Piros vérém szíjára.*
5. — *Bizon nem vészem én,
Mer én félek tőle.
Vidd el a mátkádnak,
Tálán májdd kivészi.*
6. — *Védd ki, mátkám, védd ki,
Á nagy sási kígyót.
Szívem szorongatja
Piros vérém szíjára.*
7. — *Várjál, mátkám, várjál,
Májd kesztyűt szabatok,
Májd kesztyűt szabatok,
Ázzál májdd kivészem.*

Ghymes, Bányi Antalné Reczika Teréz (58). Kodály Zoltán egykori énekesé. „Sási kígyó” balladát Zoborvidéken már Kodály Zoltán is gyűjtött 1907-ben. (I. Ethnographia 1907. 112. o.) A Magyar Népzene c. tanulmányában (21. o.) ezt egy votják dallammal hasonlította össze. Az itt közölt dallam régi aratódal. (Vö. MNT. II. 295—297.) Közte és a két dallam közötti hasonlóság kétségtelen. Lemezszám : AP. 1690a).

Parlando $\text{♩} = 84$

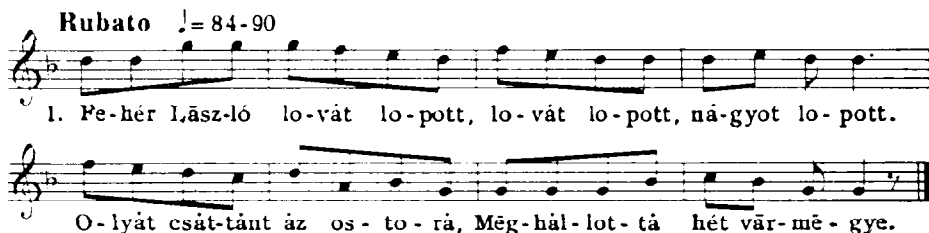
1. Ros-té - jos áb - lá - kon Kis má - dár száll - do - gál,
Szállj be já ró - zám - hoz, Mon' még, hogy ráb vá - gyok.

1. 2. vsz. 2. 2. vsz.

2. Ráb vágyok, ráb vágyok,
Szabadulást várok,
Á jó Istën tudja,
Mikor szabadulok.

Ghymes, Sipos János (79). Kodály Zoltán egykori énekesé. Így emlékezett vissza a 40—50 év előtti gyűjtésre : „Az úr is ezt énekeltette velem a másinábá. Mindig csak azt mondta, hogy ezt akárjá hallányi.” „A dallam azóta sem változott. Most is, mint akkor is, az utolsó sort egy oktávval feljebb énekelte.” (Kodály megjegyzése)
Vö. Ethnographia 1907. 156. o.
Lemezszám : AP. 1693a)

Rubato $\text{♩} = 84-90$

1. Fe-hér Lász-ló lo-vát lo-pott, lo-vát lo-pott, ná-gyot lo-pott.
O-lyát csát-tánt az os-to-rá, Még-hál-lot-tá hét vār-mē-gye.

2. Hét vārmēgye kāplārostól,
Kāplārostól, hádnagyostól.
Ellítélték Fehér Lászlót,
Akasztófa tetejére.
3. Mēghallotta Fehér Anna,
Szaládt a tömlőcajtóra.
— Bātyām, bātyām, Fehér László,
Ki is itten most a bíró?
— Hugom, hugom, Fehér Anna,
Horvāt Miklós itt a bíró.
4. — Bíró, bíró, Horvāt Miklós,
Eresztesd ki a bātyámát,
Mēgfizetēm lovád árát,
Csāk ereszd ki a bātyámát.
5. — Anna, Anna, Fehér Anna,
Kieresztēm a bātyádát,
Kieresztēm a bātyádát,
Csāk hallj velem ēggy éjszaka.
6. Szalád Anna a bātyjához,
A tömlőcnek ajtājára.
— Bātyām, bātyām, Fehér László,
Mit is kívān most a bíró.
Halljak vele ēggy éjszaka,
Kiszábádít a rábsāgból.
7. — Hugom, hugom, Fehér Anna,
Nē hallj vele az éjszaka,
Szüzességēd elveszited,
Nekēm fejemet véteted.
8. — Bíró, bíró, Horvāt bíró,
Mi zörög az udváródbā?
— Lovát visznek itátóra,
Zāblā csērēg a szājābā.
9. Alig vārtā Fehér Anna,
Hogy a hájnal mār virrādna,
Szalád a tömlőcajtóra,
A tömlőcajtó nyitva vān.
10. Szalád Anna a bíróhoz,
— Hová tētted a bātyámát,
Bíró, bíró, Horvāt bíró,
Hová tētted a bātyámát?
— Zöld erdőbe, sík mezőbe,
Akasztófa tetejēbe.
11. — Bíró, bíró, Horvāt Miklós,
Nēm ātkozlak nágy ātokkal,
Nēm ātkozlak nágy ātokkal,
Sēm nēm szidlak nágy szitokkal.
12. Lovád lábā mēgbotollyon,
Hid alattād beszākādjon,
Mosdóvized vérré vāllyon,
Törölközöd mēglobbānjon.
Mēglobbānjon, lāngot vessēn,
Hogy tēgēdet mēgégessēn!

Zsére, Bús Lipótné Bús Etel (75).

(NB. A 3. 6. 10. és 12. vsz. utáni két-két sort a dallam második felére énekelte.)

Vö. BARTÓK BÉLA: A magyar népdal 29. sz. (Véstartó, 1918.)

A magnetofon felvétel hiányzik.

Tempo giusto ♩ = 168

1. Antál bácsi, dudál - lyon ké, Hosszu nótát né huzzon ké,
Gyöngék vágyunk, el - fá - rádunk, Tálau bizon még is há - lunk.

1. vsz.

2. Antál bácsi kutyát nyúzott,
Belelépött, belécsúszott.
Ugy köll néki, mér cicázott.
Mér nem inkább furullyázott?

Kolon, Balkó Hangya András (84).

Vö. KODÁLY ZOLTÁN: Magyar népzene énekhangra, zongorára V. 31.
(Zsére, 1906.)

Változatok még: Bédről, Kolonból és Menyhéről.

Lemezszám: AP. 1687h)

Tempo giusto ♩ = 96

1- Ho - vá háj - tod má - gyár gye - rék az ök - ród.
Ázt gon - do - lod, kis ker - tém - be be - kö - tőd?
O - dá bi - zony nem kö - tod, má - gyár gye - rék, az ök - ród,
Gyén - ge á roz - má - ring á - gá, lé - tö - rod.

1) 2. vsz. 2) vsz.

2. Há lötöröm, megfizetém az árát,
Hozz egy kászát, hádd vágják egy rend rózsát.
Ritka rózsát nem lehet, nem lehet réndre vágni,
Büszke legény, nem muszaj hozzánk járni.

Zsére, Andrasko Jánosné Rácz Magdolna (45). Manga János egykori énekese.
A dallam kétrendszerű tiszta pentaton, új stílusú.
Lemezsám : AP. 1682g).

Tempo giusto ♩ = 120

Lyányok vánnak a to-rouy-bá fehér ko-szo-rú-bá.
Ar-rá mén-nek szép le-gi-nyek sár-kán-tyus esz-mak-bá.
Lyányok vättok, szépek vättok, piros az or-cā-tok,
Kertbe méntek, rózsát szélték, szívem szakád ra-tok.

Barslédec, Fazekas Mihály (64).
Vö. KODÁLY ZOLTÁN : A magyar népzene 337 sz. (Nyitrai, 1909.)
MNT. I. 888. (= KODÁLY ZOLTÁN : A magyar népzene 43. o.)
(Barslédec, 1907.)
Lemezsám : AP. 1674g).

A szövegek fonetikai revízióját Pál Máté végezte.

Szlovákiai tartózkodásom alatt — mint már említettem — nemcsak a Nyitra megyei magyarok között voltam, hanem elfogadtam a pozsonyi Szlovák Tudományos Akadémia egyik néprajzi kutatócsoportjának meghívását és a Felső-Garam völgyében néhány napot velük töltöttem. Štefan Tóth néptánckutató, Oskár Elschek népzenekutató és Slavomir Motaj hangmérnök társaságában az utat a Tudományos Akadémia Zenei Intézetének gépkocsiján tettem meg. A gépkocsiba beépített magnetofon és az annak zavartalan működését biztosító áramforrás lehetővé tette azt, hogy bárhol készíthessünk felvételeket. Kihasználva a kedvező időjárást Helpa és Švermovo (Telgart) községekben a fiatalság által máig megőrzött, régi hagyományos népi táncok filmezésére került sor. Ezzel egyidőben a táncok zenéjét magnetofon szalagra is vettük. A zenét a helybeli cigányzenekarok szolgáltatták.

Nehezen tudnám felsorolni e néhány nap minden élményét. Felejthetetlen volt a festői en szép környezet. A 2000 méter magas Királyhegy zord sziklái és hatalmas fenyvesei, a rohanó, kristálytisza vízű, még csak alig 1—2 méter széles Garam partján elterülő rétek, a csupa fából és kőből épült házak, a színpompás népviseletben járó falusiak. (Hat egymás melletti község mindegyikében más a népviselet.) De nem kevesebb gazdagsággal bonta-

kozott ki e rövid idő alatt a felső-garami szlovák falvak népzeneje is. Nem lehet elfeledni a feszes, gyakran szinkópált ritmusú, líd kvartos táncdallamokat, vagy a völgyekben és a hegyoldalakon messzehangzó hosszan elnyújtott két-szólamú szénagyűjtő dalokat.

A szlovák kollégák gyűjtési és rendszerezési módszere nem azonos a miénkével. Helyszínen — hogy minél több időt takarítsanak meg — nem jegyzik le sem a dallamokat, sem a gyűjtött dalok szövegeit, csak magnetofon felvételeket készítenek róluk. Ha az otthoni lehallgatás alkalmával aztán valami kétséges marad, azt a legközelebbi helyszíni gyűjtéskor tisztázzák. Ennek a módszernek — véleményünk szerint — az a hátránya, hogy nem fordít kellő gondot a dallamok különböző változatainak megfigyelésére és összegyűjtésére. Egyszer elhangzó, pillanatnyi formát rögzít s mellőzi az egy énekes ajkáról elhangzó dallamvariánsok helyszíni tanulmányozásának lehetőségét.

Bár a Szlovák Múzeum épületében jól felszerelt saját laboratóriumuk van, a magnetofon szalagokon levő dalokat — valószínűleg anyagihiány miatt — egyelőre nem teszik át lemezre.

A népzene gyűjtésben és az anyag kiadásában szorosan együttműködik a pozsonyi Tudományos Akadémia és az Egyetemi Zenei Intézet. Előre megbeszéltek alapján, egymás között felosztva a gyűjtendő anyagot, sorra látogatják Szlovákia azon vidékeit, ahol eddig még nem volt népzene gyűjtés. Vannak olyan területek, amelyeknek népzenejéről még semmi adatuk sincsen és mindaddig, amíg ezeket a gyűjtéseket el nem végzik, nem tudnak a szlovák egyetemes szlovák népzenei gyűjteményt. Számos új kiadványuk van már, ezeknek nagyobb része azonban nem zenetudományos igényű. A Slovenské Ľudové Piesne kiadásra kerülő harmadik kötete már zenei rendszerezéseket is tartalmaz majd. Nagy örömmel értesültem arról, hogy rövidesen megjelenetik Bartók Béla szlovákiai gyűjtésének náluk levő anyagát is.

Befejezésül köszönetet mondok mindazoknak, akik elősegítették a kutatóút megvalósulását és biztosították annak eredményességét. Köszönöm az énekesek fáradságát, azt, hogy munkájukat megszakítva időt szántak az éneklésre és hogy olyan kedves vendégszeretettel fogadtak. Köszönöm a Szlovák Tudományos Akadémiának, hogy a dalok felvételéhez szükséges gépi berendezéseket rendelkezésemre bocsátotta. A zaborvidéki tanító és plébános uraknak, hogy segítettek a jó énekesek kiválasztásában. Külön köszönet jár Oskár Elschek pozsonyi népzene-kutatónak, aki időt és fáradságot nem kímélve sietett mindenben segítségemre.

Vikár László

Balla Lukácsné, Molnár Anna
ghymesi énekes

Varga Andrásné, Andrasko Jozefina
ghymesi énekes

Bányi Antalné, Reczika Teréz
ghymesi énekes

Varga Józsefné, Balla Veron
ghymesi énekes

Székely Ferencné, Dubay Mária
barslédéci énekes

Fülöp Imréné, Gál Monika
bédi énekes

Barslédeci asszonyok ünnepi viseletben

„Sardo gyűjön, hozzon melegét...”